

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ
Кафедра культурології

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня магістра

на тему: Побутова культура харківської інтелігенції ХІХ –
початку ХХ ст.

Виконала: студентка 2 курсу магістратури денної форми навчання

Галузь знань 03 – Гуманітарні науки
спеціальність 034 – Культурологія

Нікітіна А.Л.

Керівник: кандидат історичних наук,
доцент Гаврюшенко О. А.

Рецензент:

Харків 2020

ЗМІСТ

ВСТУП... 4

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження... 8

1.1 Суспільно-історичні передумови соціокультурних трансформацій культурного розвитку України кінця XIX - початку XX ст... 8

1.2 Методологія і методи дослідження... 10

РОЗДІЛ 2. Культурне та духовне життя харківської інтелігенції наприкінці XIX - на початку XX ст. 17

2.1 Внесок харківської інтелігенції у культурну розбудову держави..17

2.2 Самосвідомість харківської інтелігенції 22

2.3 Розвиток освіти у м. Харкові XIX-XX ст... 24

РОЗДІЛ 3. Побутове життя харків'ян у XIX- XX ст... 28

3.1 Повсякденне середовище міста Харкова як передумова розвитку культури харківської інтелігенції... 28

3.2 Художні особливості гончарного посуду в кінці XIX - початку XX ст. та їх функціонування в житті харків'ян... 31

3.2 Культура харчування у м. Харкові XIX - початку XX ст... 41

ВИСНОВКИ... 52

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ... 55

ДОДАТКИ...

ВСТУП

Актуальність теми.

У своїй роботі я розглядаю інтелігенцію як рушійну силу певних культурних та духовних трансформацій. У ході дослідження я ознайомлюсь з різними сферами життя її життя, починаючи внеском в розбудову держави, закінчуючи побутом.

Я вважаю за потрібне уточнити, що поняття «інтелігенція» раніше мала дещо інше значення. Раніше, в кінці XVIII ст., у Франції, їм називали освічених людей. Людей, що займалися розумовою працею, на професійному рівні, звичайно. У першій половині XIX ст. слово «інтелігенція» вже має дещо трансформований сенс. Передумовою цьому зіграло те, що воно у цей період почало більш широко входити до західної літератури. Сенс використання поняття змінився – їм називали тих, хто був причетний до «культурних зрушень». Це були письменники, вчені, творчі люди (за професією актор, режисер, поет, тощо), а також бібліотечні працівники.

В роботі наголошується, що вихідці з навчальних заходів в основному і формували кадри української інтелігенції. Тут треба сказати про харківський, київський, волинський та одеський ліцеї. Сюди можна додати і Ніжинську гімназію вищих наук, педагогічні інститути, та духовні семінарії.

Приблизно з початку XX ст. вплив ідей інтелектуальної еліти нашого народу почав набирати обертів. Це спричинило низку подій, наприклад, активну політизацію, кардинальну перебудову суспільного устрою. До перших хвиль змін, приблизно наприкінці XIX ст. інтелігенція була невиразним соціальним прошарком.

Огляд літератури. Вивчаючи літературу за темою дослідження, я хочу виділити основні типи джерел:

1. Монографії, статті з наукових фахових видань, довідники. Видання, які мають загально-академічний характер.
2. Фото-матеріали, а також копії газет та журналів зазначеного в роботі відрізка часу.

3. Публіцистична література, наприклад, спогади письменників. Листування. Спогади науково-творчої інтелігенції.
4. Публікації на сайтах музеїв та бібліотек, Інститут національної пам'яті.

Аналіз перерахованих джерел дав зрозуміти, особливості розвитку інтелігенції, її першопричини ідеї. Також мені стало зрозуміло, що це питання вивчено не до кінця. Але я змогла відстежити особливості побуту і культурної, а також духовного життя харків'ян. Варто додати, що присутня деяка наукова роздробленість, стосовно цієї теми.

Стосовно професійної фахової періодиці, я можу наголосити на тому, що були виявлені позитивні та негативні аспекти.

Треба сказати, що літератури багато, особливо вражає кількість наукових джерел. Вони присвячені саме історії нашої інтелігенції XIX - початку XX ст., а ще тому, як це вплинуло на український народ.

Якщо говорити про українську свідомість та самосвідомість, треба взяти за основу роботи А. Арнольдова. Він акцентує увагу на питанні духовності та формуванні української мови. Розглядаються його історичні нариси, і це входить до літератури загально-академічного характеру.

Роботи В. Шейка [66-75] слід навести, тому що в них детально можна відслідкувати процес участі української інтелігенції у культурному житті. Розглядаються наукові розвідки.

Багалій Д. [5], Жванко Л. [22], Воропай О. [15], Зінченко О. [23] та Боряк О. [11] – в їх роботах можна знайти цікаві дослідження про мистецьке життя харків'ян.

Побутове життя харків'ян у XIX- XX ст. досліджується в працях Зінченко О. [23], Коломієць Т. [33], Сумцов М. [56-57].

Існує багато можливостей для подальшого вивчення питань з побутового життя нашої інтелігенції.

Нажаль, є безліч прогалин у вивченні самих звичайних, елементарних речей. Наприклад, я б приділила більше уваги особливостям повсякденного одягу харків'ян, орнаментів посуду, культурі харчування, відпочинку.

З таких банальних речей і складається повсякденне життя, через нюанси якої ми можемо вивчати своє минуле. Розуміти, що люди тоді жили і простежувати, як це вплинуло на сучасну культуру.

Об'єкт дослідження - інтелігенція Харкова ХІХ - початку ХХ ст., її роль у розвитку міста та країни.

Предмет дослідження – побутове та культурно-мистецьке життя харківської інтелігенції ХІХ - початку ХХ ст.

Мета дослідження - розкриття особливостей культурного життя м. Харкова крізь призму його духовних та культурних представників.

Поставленій меті відповідають такі **задачі**:

1. Дослідити внесок харківської інтелігенції у культурну розбудову держави.

2. Проаналізувати мистецьке життя м. Харкова ХІХ-ХХ ст.

3. Прослідкувати особливості розвитку освіти у м. Харкові ХІХ-ХХ ст.

4. Виявити художні особливості гончарного посуду в кінці ХІХ - початку ХХ ст. та їх функціонування в житті харків'ян.

5. Проаналізувати, як повсякденне середовище міста Харкова вплинуло на розвиток культури харківської інтелігенції.

6. Виявити особливості побуту. Вивчити культуру харчування у м. Харкові ХІХ - початку ХХ ст.

7. З'ясувати форми та методи дозвілля городян у ХІХ - на початку ХХ ст.

Методи дослідження. Виходячи з завдання, я використовувала певні методи дослідження. Звісно, у роботі присутній постійний аналіз питання. Теоретичний метод, завдяки якому я аналізую різноманітні джерела,

враховуючи наукові. Метод порівняння. Метод індукції, в якому я розкриваю тему, а саме конкретне питання від загального до більш вузького поняття.

Наукова новизна: мені вдалось систематизувати та обґрунтувати особливості культурного та духовного побутування харківської інтелігенції. Проаналізовано її побутове та мистецьке життя. Я вважаю, що на даному етапі нам треба приділити особливу увагу до минулого наших пращурів. А також прослідкувати, як те чи інше явище сприяло на нашу сьогодишню культуру. Розглядаються процеси історико-культурного та духовного життя Харкова наприкінці XIX - початку XX ст.

Структура дипломної роботи. Робота налічує вступ, три розділи, висновок, список використаних джерел. Список літератури налічує 98 позицій. Загальний обсяг роботи - 62 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольдов А. И. Введение в культурологию : учеб. Пособие. М. : Народ. Акад. культуры и общечеловеч. Ценностей. 1993. 352 с. Z:\E-lib\Підручники та навчальні посібники\Культурологія\2015\!Арнольдов Введение в культурологию.pdf.
2. Артюх Л. Звичаєві заборони, пов'язані з хлібом: традиції і сучасне побутування // Нар. творчість та етнографія. 2012. № 6. С. 7-14.
3. Артюх Л. Україна у Європі. Етнокультурні паралелі (на матеріалах народного харчування) // Нар. творчість та етнологія. 2014. № 2. С. 29-38.
4. Астахова О. В., Крупа Т. М., Сушко В. А. Свята та побут Слобожанщини. Харків : Колорит. 2004. 125 с. + 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
5. Багалея Д. И., Миллер Д. П. История города Харькова за 250 лет его существования (1655-1905). В 2 т. Т. 2 : XIX- начало XX века : истор. Монография. Репринт. изд. Харьков: Б.и. 1993. 973 с.
6. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. Харків : Дельта. 1993. 255 с.
7. Багалій Д. І. Нарис історії України: доба натурального господарства. Київ : Час. 1994. 288 с.
8. Беликова С. В. Подходы к изучению культуры питания как объекта философско-культурологического анализа // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки. Харків. 2011. Вип. 45 : Теорія культури і філософія науки, № 980. С. 232-238.
9. Белова Л. Интеллигенция как главный субъект преодоления нравственной деградации общества // Новий колегіум. 2009. № 3. С. 6-10.

- 10.Боряк О. Ткацтво в обрядах та віруваннях українців (середина ХІХ-початок ХХ ст.). Київ: Б.в. 1997. 201 с.
- 11.Боряк О. О. Україна: етнокультурна мозаїка. Київ : Либідь. 2006. 326 с.
- 12.Васильцова М. А. Роль інтелігенції в епоху глобалізації // Культура народів Причорномор'я : науч. журн. Симферополь. 2009. № 166. С. 82-84.
- 13.Веретенко І. М. Традиції підтримки сім'ї в українських громадах // Соц. педагогіка: теорія та практика. 2012. № 4. С. 95-101.
- 14.Войтович В. Із міфологічного словника // Наша берегиня. 2013. № 1. С. 12-17.
- 15.Воропай О. Звичаї нашого народу : етнограф. Нарис. Київ : Оберіг. 1993. 589 с. Z:\E-lib\Наукові видання\Культурологія\2015\!Воропай О. Звичаї нашого народу. Київ. 1993.djvu.
- 16.Гапченко О. В. Архетип свободи в українській традиції // Гілея : наук. вісник : зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 127 (№12). С. 245-247.
- 17.Горелов М. Є., Моця О. П., Рафальський О. О. Цивілізаційна історія України. Київ: ТОВ УВПК "ЕксОб". 2005. 632 с.
- 18.Гутник М. Вплив наукових розробок харківських учених-технологів на формування нового урбаністичного простору на межі ХІХ-ХХ століть : (на прикладі міста Харкова) // Нар. творчість та етнологія. 2016. № 1. С. 91-95.
- 19.Державний, архів Харківської області Харків : зб. архів. док. і матеріалів / Держ. архів Харк. обл.; упоряд.: Л. М. Момот та ін.; гол. ред. С. І. Посохов. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. Справ. 2004. 314 с.
- 20.Дикань У. Вклад архитектора Ярославского в формирование Харькова // Віра і розум. 2014. № 8. С. 131-135.
- 21.Етнографія України : навч. посіб. / авт.: С. А. Макарчук та ін.; за ред. С. А. Макачука. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Львів : Світ. 2004. 520 с.

22. Жванко Л. М. Краєзнавство Слобожанщини : навч. посібник. Харків : Монограф. 2011. 383 с.
23. Зінченко О. Живий Харків // Пам'ятки України: історія та культура. 2012. № 5. С. 54-63.
24. История города Харькова XX столетия / авт.: А. Н. Ярмыш, С. И. Посохов, А. И. Эпштейн и др. Харьков: Фолио. 2004. 686 с.
25. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. Київ : Либідь. 1994. 656 с.
26. Кальной И. И. Интеллигенция как субъект гуманитарного образования // Культура народов Причерноморья : науч. журн. Симферополь. 2009. № 166. С. 7-12.
27. Качкан В. Жива глина : мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. Опішне: Укр. народознав. 1994. 232 с.
28. Квитка Г. Ф. Харьков и уездные города. Харьков: Мачулин. 2005. 191 с.
29. Кирилюк В. М. Суть та призначення традицій, обрядів і звичаїв українців // Культура і сучасність. 2008. № 1. С. 77-83.
30. Кіндратець О. Інтелігенція та політична еліта України // Світогляд. 2009. № 6. С. 38-41.
31. Кіндратець О. Українська інтелігенція і влада // Політ. менеджмент. 2009. № 2. С. 46-55.
32. Князева Т. М. Концепції їжі в культурі повсякденності // Культура і сучасність. 2010. № 2. С. 107-111.
33. Коломієць Т. В., Ярмиш О. Н. Культура Харкова на зламі століть (кінець ХІХ - початок ХХ ст.): моногр. до 350-річчя м. Харкова. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ 2003. 255 с. : ил.
34. Кондуфор Ю. Ю. Великий Жовтень і доля інтелігенції // Укр. іст. журн. 1989. № 12. С. 3-18.

35. Куличенко М. И. Большевики Харьковщины в борьбе за власть советов (1918-1920 гг.). Харьков : ХГУ. 1966. 248 с.
36. Макаrchук С. А. Историко-етнографічні райони України [Електронний ресурс]: навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка. 2012. 352 с. http://shron1.chtyvo.org.ua/Makarchuk_Stepan/Istoryko-etnohrafichni_raiony_Ukrainy.pdf.
37. Максимович М. О. Дні та місяці українського селянина. Київ: Обереги. 2002. 189 с.
38. Мельничук Т. Ф. Культурологічні підходи до сфери повсякденності // Культура і сучасність. 2010. № 2. С. 41-46.
39. Наливайко С. І. Індорійські таємниці України. Київ : Просвіта. 2004. 447 с.
40. Організація наукових досліджень, написання та захист магістерської дисертації : навч. посіб. / А. Ю. Берко та ін.; за наук. ред. В. В. Пасічника. Львів : Новий Світ-2000. 2010. 280 с.
41. Основи методології та організації наукових досліджень [Електронний ресурс] : навч. посіб для студентів, курсантів, аспірантів, ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверський. Київ : Центр учб. літ. 2010. 352 с.
42. Петров В. П. Українська інтелігенція - жертва большевицького терору // Слово і час. 2010. № 10. С. 79-99.
43. Пономарьов А. П. Етнічність та етнічна історія України : курс лекцій : навч. посіб. Київ : Либідь. 1996. 271 с.
44. Поплавська А. В. Етнонаціональні традиції у культурі харчування українців XVII-XIX ст. // Культура і сучасність. 2015. № 2. С. 71-75.
45. Рідний край: навч. посіб. з народознавства / Акад. пед. наук України, Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Основа. 1994. 582 с.
46. Розумний М. Українська ідея на тлі цивілізації. Київ : Либідь. 2001. 288 с.

47. Романенко Г. О. Творча інтелігенція України в 20-30 рр. : (Деякі аспекти сучасної історіографії) // Вісник Харківської державної академії культури. Харків. 2001. Вип. 6. С. 56-63.
48. Романович Н. Э. Дихотомия отношения интеллигенции к власти // Социс. 2009. № 1. С. 68-77.
49. Романовський В. С. Мандрівники про культурну спадщину Слобожанщини // Традиційна культура в умовах глобалізації: регіональні особливості та розвиток туризму : матеріали наук.-практ. конф., 24-25 трав. 2013 р. / Департамент культури і туризму, Харк. обл. держ. адмін., Обл. орг.-метод. центр культури і мистецтва; редкол.: Т. В. Іщенко та ін. Харків. 2013. С. 189-198.
50. Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання, 1917-1921 рр. Київ: Альтернативи. 1999. 320 с.
51. Рузавин Г. И. Методология научного исследования : учеб. Пособие. М.: ЮНИТИ-ДАНА. 1999. 317 с.
52. Савченко Г. Академік Микола Сумцов - історик Харкова // Краєзнавство. 1995. Річник 7, № 1/4 Літопис Українських Краєзнавців. С. 39-41.
53. Скоряк А. Особливості традицій харчування та народної кулінарії Полтавщини: від минулого до сучасного // Берегиня. 2009. № 3. С. 74-87.
54. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник. Київ: Знання. 2005. 309 с.
55. Субтельний О. Україна. Історія. Київ : Либідь. 1991. 510 с.
56. Сумцов М. Ф. Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України : вибрані пр. Харків: АТОС. 2008. 557 с.
57. Сумцов М. Ф. Слобожане : іст.-етногр. Розвідка. Харків: Акта. 2002. 282 с.

58. У кігтях двоглавих орлів. Творення модерної нації : Україна під скіпетрами Романових і Габсбургів / авт. кол.: А. Галушка та ін. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016. 352 с.
59. Українська минувщина: ілюст. етногр. довід. / авт.: А. Пономарьов та ін. ; голов. ред. С. Головка. Київ : Либідь. 1993. 255 с. Z:\E-lib\Довідники та енциклопедії\2015\!Ukrayinska_minuvshina._Ilyustrovaniy_etnografichn_iy_dovidnik_RuLit_Net_270332.pdf.
60. Українська родина: Родинний і громадський побут : навч.-метод. посіб. / Фондація ім. О. Ольжича; упоряд. Лідія Орел. Київ: Вид-во ім. Олени Теліги. 2000. 424 с.
61. Українці. У 2 кн. Кн. 1: іст.-етногр. моногр. / Міжнар. наук. братство укр. антропологів, етнографів і демографів; держ. музей-заповідник укр. гончарства в Опішному; за наук. ред. А. Пономарьова. Опішне: Укр. народозн. 1999. 528 с.
62. Українці. У 2 кн. Кн. 2: іст.-етногр. монографія / Міжнар. наук. братство укр. антропологів, етнографів і демографів ; Держ. музей-заповідник укр. гончарства в Опішному ; за наук. ред. А. Пономарьова. Опішне: Укр. народознавство. 1999. 543 с.
63. Уривалкін О. М. Історичне краєзнавство: навч. посіб. Київ: КНТ. 2006. 295 с.
64. Харьков и Харьковская губерния в первой русской революции 1905-1907 годов: сб. док. и материалов / сост.: М. П. Авдушева и др. Харьков : Харк. обл. изд-во. 1955. 431 с.
65. Черевко О., Янчева Л., Руденко С. Гуманітарна парадигма харчової культури // Новий колегіум. 2016. № 1. С. 8-16.
66. Шейко В. М. Жовтневий переворот 1917 р. та інтелігенція в Україні // Культура України. Серія: Мистецтвознавство: зб. наук. пр. Харків. 2017. Вип. 57. С. 138-154.

- 67.Шейко В. М. Інтелігенція й революція в Україні (кінець ХІХ - початок ХХ ст.) // Культура України. Серія: Мистецтвознавство: зб. наук. пр. Харків. 2017. Вип. 56. С. 225-243.
- 68.Шейко В. М. Інтелігенція і радянська влада в Україні після жовтневого перевороту 1917 р.: політика і практика взаємин // Культура України. Серія: Культурологія: зб. наук. пр. Харків. 2017. Вип. 58. С. 202-229.
- 69.Шейко В. М. Наукова інтелігенція та Українська революція (1917-1921 рр.) // Культура України. Серія: Мистецтвознавство: зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. Харків. 2018. Вип. 59. С. 244-263.
- 70.Шейко В. М. Особливості формування української культури в ХІХ ст. // Культура України. Харків, 2006. Вип. 17: Мистецтвознавство. Філософія. С. 95-107.
- 71.Шейко В. М. Теоретико-методологічні засади наукових досліджень у галузі культурології і мистецтвознавства // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матеріали міжнар. наук. конф. (24-25 листоп. 2016 р. Харків. 2016. С. 3-4.
- 72.Шейко В. М. Історія української культури: монографія. Харків: ХДАК. 2001. 400 с.
- 73.Шейко В. М., Александрова М. В. Культура та цивілізація в історико-культурній думці України в добу глобалізації: монографія. Київ: Ін-т культурології Акад. мистецтв України. 2009. 311 с.
- 74.Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 4-те вид., випр. та допов. Київ: Знання. 2004. 307 с.
- 75.Шейко В. М., Богущкий Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ - початок ХХІ ст.): монографія. Київ: Генеза. 2005. 592 с.

- 76.Щербань А., Щербань О. Форми та призначення українського глиняного посуду другої половини XIX - першої третини XX століття // Народознавчі зошити. 2015. № 2. С. 435-444.
- 77.Щербань Е. В. Отображение керамологической составляющей традиционной культуры питания в музейной практике Украины // Вестн. Музея археологии и этнографии Пермского Предуралья. 2017. Вып. 7. С. 124-126.
- 78.Щербань О. ETNOSTратегія розвитку сучасної культури харчування на базі садиб сільського туризм // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., 27 жовт. 2017 р. Харків. 2017. С. 235-236.
- 79.Щербань О. В. Глиняний посуд у народній культурі харчування українців Центральної та Східної України XIX-XX ст. як об'єкт музеологічних студій: соціально-комунікативний аспект // Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації: зб. наук. пр. Харків. 2017. Вип. 51. С. 61-66.
- 80.Щербань О. Глиняний посуд Наддніпрянщини і технологія приготування страв у варистій печі (XIX-XX ст.) // Наук. зошити іст. ф-ту Львів. ун-ту: зб. наук. пр. Львів. 2016. Вип. 17. С. 124-134.
- 81.Щербань О. Глиняний посуд Наддніпрянщини як складова традиційної культури харчування українців // Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча. 2016. № 2. С. 389-397.
- 82.Щербань О. Глиняний посуд у традиційній культурі харчування українців через призму наукового дослідження Варвари Щелоковської // Нар. творчість та етнографія. 2014. № 5. С. 28-34.
- 83.Щербань О. Горщики "на okazію" в українській традиційній культурі харчування // Народознавчі зошити. 2017. Вип. 4. С. 843-845.
- 84.Щербань О. Народна технологія приготування поживи у глиняному посуді (XIX-XX століття) // Народознавчі зошити. 2017. № 3. С. 677-684.

- 85.Щербань О. Сьогодення у призмі традиційної культури харчування мешканців Наддніпрянської України в кінці XIX - напочатку XX століття // Народна творчість та етнологія. 2017. № 1. С. 42-48.
- 86.Щербань О. Українсько-середньоазійські паралелі щодо використання глиняного посуду в народній культурі харчування // Народознавчі зошити. 2017. № 2. С. 391-394.
- 87.Щербань О. В. Глиняний посуд в народній культурі харчування українців Наддніпрянщини (друга половина XIX - початок XXI століття): монографія. Харків: Олександр Савчук. 2017. 270 с.
88. К. О. Сумцов Нариси народного побуту. Типо-Литографія "Печатное Дело" Кн. К. Н. Гагаріна —5. 1902
- 89.Природа и население Слободской Украины. Харьковская губерния, (репринтное издание) — Х.: Издательство С А Г А, 2007. — 346 с.
- 90.С. А. Таранушенко Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К.: Будівельник, 1976. – 336 с.
- 91.С. А. Таранушенко Пам'ятки мистецтва Старої Слобожанщини: [Альбом]. – Х., б. р. – 114 с.
92. С. А. Таранушенко Старі хати Харкова. – Х., 1922. – 16 с. * * *
93. С. А. Таранушенко Давнє поліське житло // Нар. творчість та етнографія. - 1962. - № 1. - С. 8-23.
94. С. А. Таранушенко Клуні українського Полісся // Нар. творчість та етнографія. - 1968. - № 3. - С. 60-64.
95. С. А. Таранушенко Народні елементи в монументальній мурованій архітектурі ХУІІ-ХУІІІ століть на Слобожанщині // Пам'ятки України. – 1993. - № 2/3. – С. 58-60, 119-122.
96. С. А. Таранушенко Покровський собор у Харкові [ХУІІ ст.] // Образотв. мистецт. – 1989. - № 6. – С. 13-16.
97. С. А. Таранушенко Рудинський як мистецтвознавець // Пам'ятки України. – 1988. - № 3. – С. 20-21.
- 98.С. А. Таранушенко Українські народні меблі // Нар. творчість та етнографія. - 1957. - № 2. - С. 77-88.

